

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Dairis Püvi

Ideaalne täiskasvanu läbi teismelise silmade

Seminaritöö

Juhendajad: Tiia Tulviste, Anni Tamm

Läbiv pealkiri: Noorte täiskasvanuideaalid

Tartu 2015

Kokkuvõte

Ideaalne täiskasvanu läbi teismelise silmade

Antud töös uuriti ideaalse inimese joonistuste abil eesti teismeliste väärtushinnanguid. Uuringus osales 341 teismelist (190 poissi, 151 tüdrukut), kellest 165 õppisid neljandas klassis ja 177 õppisid kaheksandas klassis. Tulemused näitasid, et nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul peeti kõige olulisemaks lahkust ja ausust. Ideaalse mehe puhul väärtustati head töökohta rohkem kui ideaalse naise puhul. Tüdrukud kujutasid ideaalse naise joonistustel rohkem lähedasi suhteid ja teiste abistamist kui poisid. Neljandate klasside õpilased pidasid küll oluliseks väliseid omadusi, kuid ideaalse naise puhul hinnati tähtsaks ka sisemisi omadusi. Kaheksandate klasside õpilased pidasid seksikust ja atraktiivsust tähtsamaks kui neljandate klasside õpilased. Soolisi erinevusi ei ilmnenu vaba aja tegevuste ning saavutuste ja edu väärtustamisel.

Abstract

The ideal adult through the eyes of teenagers

This paper investigated Estonian teenagers' values by analyzing their drawings of an ideal person. The participants were 341 teenagers (190 boys, 151 girls), of whom 165 were in the fourth grade and 177 were eight-graders. The results revealed that kindness and honesty were considered as the most important traits for both the ideal woman and the ideal man. Having a good job was valued higher for the ideal man. When drawing an ideal woman, more girls than boys depicted close relationships and helping others. The fourth-graders considered outer attributes important, but also valued inner characteristics in the ideal woman. The eight-graders considered sexiness and attractiveness more important than the fourth-graders. No gender differences emerged in valuing extracurricular activities and accomplishments and success.

Sissejuhatus

Käesolev uurimus keskendub teismeliste ettekujutusele ideaalsest täiskasvanust ja läbi selle ka teismeliste väärtushinnangutele. Väärtustesüsteemid võivad kujuneda ja kohanduda kogu elu vältel, kuid teismeiga omab kõige tugevamat mõju inimese enesearengule (Richards, 2010). Teismeliste väärtustesüsteemid aitavad neil oma elus otsuseid langetada (Richards, 2010). Töö eesmärgiks on teada saada, milline on eesti teismeliste ettekujutus ideaalsest mehest ja ideaalsest naisest, kuid võrd erinevad omavahel poiste ja tüdrukute väärtushinnangud seoses ideaalse inimesega ning millised on vanuselised iseärasused.

Väärtuste uurimine

Väärtusteks peetakse üldiselt *omadusi*, mis on elus tähtsad, näiteks turvalisus, ning mis võivad olla erineva tähtsusega (Schwartz, 2012). Viimasel kümnendil on kõige enam levinud Schwartz'i väärtuse teooria (Siltaoja, 2006). Schwartz'i ja Bardi (2001) definitsiooni kohaselt on väärtused taodeldavad eesmärgid, mis võivad olla erineva tähtsusega ning mis kehtivad erinevates olukordades. Nende järgi on väärtused inimeste elu juhtivad põhimõtted. Schwartz (1992) jaotas väärtused kümneks põhitüübiks: enesemääratlemine, stimulatsioon, hedonism, saavutus, võim, turvalisus, konformsus, traditsioon, heatahtlikkus ja universalism. Väärtuste uurimiseks töötati välja Väärtuste Portreemeetod (ingl.k. *The Portrait Value Questionnaire*) (Schwartz et al., 2001). See küsimustik koosneb 40 (lühiversioon 24) väitest või lühikesest kirjeldusest inimese eesmärkide kohta, mis on seotud väärtustega (Kitsawad & Guinard, 2014). Need väited on konkreetsemad ja seega kergemini arusaadavad erineva haridustaseme, kultuuritausta ja vanusega vastajatele kui Schwartz'i varasemad meetodid (Kitsawad & Guinard, 2014).

Väärtushinnanguid uuritakse ka joonistamismeetodiga. Viimasel sajandil on uuritud laste ja teismeliste joonistusi väga palju. Tuntud lastepsühhiaater Robert Coles (1992, p. 47) on öelnud: „Kui lapsed joonistavad pilte, annavad nad endast kõik.... Nad räägivad meile, mida nad näevad, mida nad tahavad näha, mida nad loodavad ühel päeval näha, ja mis kõige tähtsam, mida nad loodavad, et meie neis näeme.“ Lapsed mõtlevad sageli üsna konkreetset ja reaalsusele vastavalt, teismelised kujutavad aga ette ja suudavad arutleda ideaalsete iseloomuomaduste üle – need on omadused, mida nad soovivad nii endale kui ka teistele (Mwale, 2010). Piaget' (1967) ja Elkind'i (1974) järgi kujutavad teismelised ette ideaalseid

ühiskondi, perekondi, religioone ja inimesi. Teismeliste arvamused peegeldavad nende väärtusi, arusaamu soorollidest ja nende isiklike ootusi tuleviku suhtes (viidatud Gibbons & Stiles, 2003). Gibbons ja Stiles (2003) on koos oma kolleegidega 16 aasta vältel uurinud teismeliste ideaale kasutades joonistamismeetodit: noortel palutakse joonistada kas ideaalne naine või ideaalne mees mingis tegevuses, pildile kommentaare juurde kirjutada ning täita ära kümnest väitest koosnev küsimustik inimese erinevate omaduste olulisuse kohta.

Kultuurilised erinevused

Urijaid on aastaid huvitanud see, millised tegurid mõjutavad inimeste moraalseid hoiakuid (Vauclair, et al., 2015). Väärtused on seotud inimeste kognitiivsete struktuuridega ja võivad mõjutada inimese taju, hindamist ja suhtumist asjadesse, teistesse inimestesse või situatsioonidesse (Kitsawad & Guinard, 2014). Eeldatakse, et väärtused on universaalsed ja erinevad kultuurid üle maailma suudavad neid ära tunda (Schwartz, 1992). Väärtused kujunevad välja teismeeas, kuid need võivad tegelikult mõnevõrra muutuda kogu elu vältel (Bardi, Lee, Hofmann-Towfigh & Soutar, 2009). Väärtuseid mõjutavad nii vanemaks saamine, elumuutvad sündmused (Bardi et al., 2009) kui ka kultuurikeskkond, milles inimene elab (Lönqvist, Jasinskaja-Lahti & Verkasalo, 2011). Schwartz ja Bardi (2001) leidsid, et heatahtlikust, enesemääratlemist ja universalismi peetakse läbi erinevate kultuuride kõige olulisemaks, neile järgnevad turvalisus, konformsus, saavutus, hedonism, stimulatsioon, traditsioon ja võim.

Kasutades Schwartzi küsimustikku, uurisid Tulviste, Konstabel ja Tulviste (2014) Eestis elavate inimeste väärtusi. Nad leidsid, et eesti keelt emakeelena rääkivad inimesed hindasid olulisemaks heatahtlikkust, universalismi ja stimulatsiooni, vene keelt emakeelena rääkivad inimesed aga hindasid kõrgemalt saavutust ja võimu. Schermer, Feather, Zhu ja Martin (2008) leidsid Väärtuste Portreemeetodit kasutades, et Austraalias pidasid 18-33 aastased inimesed kõige olulisemaks hedonismi, sellele järgnesid heatahtlikkus, enesemääratlemine, universalism ja saavutus.

Tulviste ja Tamm (2014) leidsid, et teismelised peavad kümnest väärtuste tüübist kõige olulisemaks hedonismi, sellele järgneb stimulatsioon. Kolmandat ja neljandat kohta jagasid heatahtlikkus ja enesemääratlemine (Tulviste & Tamm, 2014). Võib eeldada, et need väärtused peegelduvad ka teismeliste ideaalse inimese joonistustel. Näiteks võivad teismelised joonistada ideaalset inimest tegevuses, mis meelelist naudingut pakub (hedonism), ekstreemspordi harrastamas (stimulatsioon) või hoopiski kedagi abistamas (heasoovlikkus).

Gibbons ja Stiles, kes on koos kolleegidega uurinud teismeliste ettekujutust ideaalsest inimesest 20 erinevas riigis või regioonis (näiteks Hispaanias, Ameerika Ühendriikides, Islandil, Filipiini saartel, Guatemalas ja Norras), on leidnud palju kultuurilisi sarnasusi. Uurimustest tuli välja, et teismelised hindasid kõrgelt ideaalset inimest, kes oli lahke, aus, hooliv, armastav ja intelligentne. Väga vähe oli neid, kes hindasid 7-punkti süsteemis lahkust ja ausust hindegas „1“, „2“ või „3“. Ka joonistuste kommentaaridest tuli välja, et ideaalse inimese füüsilised omadused on vähem tähtsad kui inimese isikuomadused. Kõige vähem hoolisid teismelised populaarsusest, füüsilisest atraktiivsusest ja materiaalsest heaolust. Neid teismelisi, kes joonistasid ideaalse inimese kedagi aitamas, kellegi eest hoolitsemas või kedagi hooldamas, oli viis korda rohkem kui neid, kes kujutasid piltidel raha, kalleid esemeid või rikkust. (Gibbons & Stiles, 2003)

Mõningaid erinevusi esines aga riigi majanduslikust heaolust lähtuvalt (Gibbons & Stiles, 2003). Vaesemates riikides pidasid teismelised olulisemaks intelligentsust, koolis käimist, kõvasti töötamist ja korralikku tööd (Gibbons & Stiles, 2003). Gibbonsi ja Stilesi (2003) uuringutest tuli välja, et kehvades elutingimustes vaesemates riikides elavad teismelised näevad intelligentsuses ja ka hariduses teed edukuseni. Rohkem arenenud riikides väärtustati intelligentsust vähem, eriti nende teismeliste seas, kes olid pärit vähem jõukatest perekondadest (Gibbons & Stiles, 2003). Teiseks erinevuste põhjuseks võib olla see, kas riik on pigem kollektivistlik või individualistlik (Gibbons & Stiles, 2003). Individualismi ja kollektivismi uuringud on andnud „ülevaate väärtuste süstemaatilistest erinevustest, mõtteviisidest, viisidest, kuidas seostuda teistega, viisidest, kuidas olla minaise ja heaolu alustest“ (Oyserman, Kimmelmeier & Coon, 2002, p. 111). Kui kollektivistlikes maades hinnatakse olulisemaks head töökohta ja intelligentsust, siis individualistlikes maades peetakse olulisemaks seda, et ideaalne inimene oleks lõbus ja seksikas (Gibbons & Stiles, 2003). Crystal, Watanabe, Weinfurt ja Wu (1998) leidsid, et Ameerikas kui individualistlikus riigis väärtustasid noored pigem välimust, atraktiivsust ning majanduslikku heaolu, samas Hiinas kui kollektivistlikus riigis väärtustati rohkem isikuomadusi. Hofstede (2001) skaala järgi on Eesti individualistlik riik.

Vanuselised erinevused

Väärtused sõltuvad suuresti ka inimese vanusest (Bardi et al., 2009; Bubeck & Bilsky, 2004, Tulviste, Konstabel & Tulviste, 2014). Tulviste, Konstabel ja Tulviste (2014) leidsid uurides Eestis elavaid eestlasi ja venelasi, et mõlema rahvuse esindajate puhul hindasid

vanemad inimesed traditsiooni, turvalisust, konformsust, heatahtlikkust ja universalismi tähtsamaks kui nooremad inimesed. Samas pidasid nooremad inimesed stimulatsiooni, hedonismi, saavutust ja võimu rohkem oluliseks kui vanemad inimesed (Tulviste, Konstabel & Tulviste, 2014).

Tulviste ja Tamm (2014) leidsid, et 13-14aastaste teismeliste väärtused erinevad täiskasvanute omadest. Nende järgi oli teismeliste puhul kõige tähtsamaks väärtuseks hedonism ning tähtsuselt teisele kohale asetus stimulatsiooni väärtus, samas kui kultuuriüleses väärtuste hierarhias on hedonism kaheksandal kohal ning stimulatsioon üheksandal kohal (Bardi et al., 2009).

Bubeck ja Bilsky (2004) uurisid Väärtuste Portreemetodiga Saksamaa teismeliste väärtusi. Nad tõid välja, et 10-12 aastased teismelised pidasid kõige olulisemaks saavutust, sellele järgnesid võim, enesemääratlemine, stimulatsioon, hedonism, heatahtlikkus ja universalism. 13-14 aastaste puhul olid tulemused sarnased nooremate teismeliste omadega, ainus erinevus oli see, et hedonism asetus kolmandale kohale. 15-17 aastaste puhul aga vahetasid heatahtlikkus ja universalism omavahel kohad. Seega pidasid selle uuringu kohaselt Saksamaa teismelised kõige olulisemaks saavutust ja võimu (Bubeck & Bilsky, 2004). Huvitav oleks vaadata, kui sageli peegeldub eesti teismeliste joonistustes võimu väärtustamine, nt joonistatakse edukaid ärimehi ja mainitakse kommentaarides võimu, edukust ja saavutusi.

Soolised erinevused

Inimeste väärtushinnangutes esinevad ka soolised erinevused (Lindeman & Verkasalo, 2005; Schwartz & Rubel, 2005). Lindemani ja Verkasalo (2005) järgi väärtustavad naissoost tudengid universalismi ja heatahtlikkust rohkem kui meessoost tudengid. Sama väidavad ka Schwartz ja Rubel (2005). Nende järgi hindavad naised olulisemaks heatahtlikkust ja universalismi ning pisut vähem oluliseks turvalisust. Ka Gibbonsi ja Stilesi (2003) uurimustest tuli välja, et kui elukutsete puhul eelistatakse pigem teisi aitavaid ameteid nagu näiteks õpetamine, meditsiin ja psühholoogia, siis tüdrukute puhul esines teisi aitavaid ameteid kaks korda rohkem kui poiste puhul. Tähelepanu vääris ka tõsiasi, et poiste ja tüdrukute joonistuste vahel esines erinevusi ka selles, kas ideaalne inimene naeratab või mitte (Gibbons & Stiles, 2003). Tüdrukud joonistasid ideaalset inimest (nii meest kui naist) sagedamini naeratamas kui poisid. Uurijad arvasid, et selles uuringus osalenud teismelised tüdrukud ei joonistanud piltidele naeratavaid nägusid tõenäoliselt mitte sellepärast, et kujutada

iseenda õnnetunnet vaid hoopiski võisid nad teha seda seepärast, et väljendada soovi olla seltskondlik, vastutulelik, kogeda isiklikku õnne või olla teistele meeldiv (Gibbons & Stiles, 2003). Gibbonsi ja Stilesi (2003) uurimustest selgus, et erinev on ka see, mida peetakse oluliseks ideaalse mehe või ideaalse naise puhul. Head välimust ja seksikust hinnati ideaalse naise puhul rohkem oluliseks kui ideaalse mehe puhul. Ühel viiendikul joonistustest oli ideaalset inimest kujutatud majapidamistöid tegemas, sealhulgas just laste või kodu eest hoolitsemas. Paljudel piltidel kujutati ideaalset naist süüa tegemas või põrandat pühkimas.

Schwartz ja Rubel (2005) leidsid, et mehed väärtustavad rohkem võimu, stimulatsiooni, hedonismi, saavutust ja enesemääratlemist. Samad tulemused ilmsesid ka Gibbonsi ja Stilesi (2003) uurimustest. Uurijad töid välja, et üldiselt väljendasid poisid huvi spordi ja grupitegevuste vastu rohkem kui tüdrukud. Piltide puhul oli näha, et vaba aja tegevusi kujutati kõige rohkem poiste poolt joonistatud ideaalse mehe joonistusel ning kõige vähem tüdrukute poolt joonistatud ideaalse naise joonistustel (Gibbons & Stiles, 2003). Uurijad leidsid, et hea töökohta omamist peeti kõige tähtsamaks ideaalse mehe puhul nende teismeliste poolt, kes elasid vaesemates riikides ning üldiselt peeti ideaalse mehe puhul materiaalselt heaolu ja head töökohta rohkem oluliseks kui ideaalse naise puhul. Poisid hindasid ideaalse naise puhul välimust olulisemaks kui tüdrukud ideaalse naise või ideaalse mehe puhul (Gibbons & Stiles, 2003). Teismelised, kes pidasid head välimust tähtsaks, hindasid suhteliselt tähtsaks ka seksikust. Siiski oli seksikus võrreldes teiste omadustega 20 erineva riigi või regiooni teismeliste meelest suhteliselt vähe oluline (Gibbons & Stiles, 2003).

Üheks sooliste erinevuste põhjusteks võisid tõenäoliselt olla soostereotüübid ja vanemate kasvatusesmärgid. Näiteks leidsid Park ja Cheah (2005), et Koreas pidasid emad tütarde puhul sotsiaalset käitumist olulisemaks kui poegade puhul. Tulviste ja Ahtonen (2007) järgi hindavad tüdrukute vanemad olulisemaks neid iseloomuomadusi, mis on seotud heatahtlikkuse ja konformsusega, samas poiste vanemad peavad tähtsamaks iseseisvuse ja saavutustega seotud iseloomuomadusi. Poisse julgustatakse olema rohkem sõltumatud ja enesekindlad, samas tüdrukuid julgustatakse olema väljendusrikkamad ja kuulekamad (Hill & Lynch, 1983, viidatud Tulviste & Ahtonen, 2007).

Eesmärk ja hüpoteesid

Antud seminaritöö põhineb sarnasel uurimusel, mida Gibbons ja Stiles koos kolleegidega 16 aasta vältel läbi on viinud. Käesoleva uurimuse puhul on eesmärgiks uurida Eestis elavate teismeliste ideaale ja väärtuseid. Peamine eesmärk on saada teada, mida

tänapäeva eesti teismelised tähtsaks peavad ning millised erinevused ja sarnasused ilmnevad nende väärtushinnangutes võrreldes teiste riikide teismelistega. Lähtuvalt varasematest uurimustest, tahetakse antud uurimusega teada saada, kas ka eesti teismelised väärtustavad lahkust ja ausust nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul, kuid ideaalse naise puhul peetakse olulisemaks head välimust ning ideaalse mehe puhul head töökohta. Samuti tahetakse teada saada, kas teismelised tüdrukud kujutavad joonistustel rohkem lähedasi suhteid ja teiste abistamist, aga poisid vaba aja tegevusi, saavutusi ja edu. Lisaks eelnevale tahetakse uurida, kas neljanda klassi õpilased peavad olulisemaks pigem sotsiaalse staatusega seonduvaid väärtusi (nt materiaalne heaolu, hea töökoht) samas kui kaheksanda klassi õpilased väärtustavad pigem sisemisi väärtusi (nt lahkus, intelligentsus). Pean seminaritöö originaalseks panuseks seda, et läbiviidud uuring võimaldab teada saada, millised on eesti teismeliste väärtused. Oluline on veenduda selles, kas nad peavad oluliseks teiste aitamist, perekondlikke väärtusi ning samas püüdlevad ka arengu, kõrgema hariduse, harituse ja intelligentsuse poole. Samuti annab eesti valimil läbi viidud uuring võimaluse kasutada saadud tulemusi teistel uurijatel, et neid oma tehtud töödega võrrelda.

Meetod

Valim

Uuringus osalesid Räpina Ühisgümnaasiumi, Nõo Põhikooli, Tartu Forseliuse Kooli ja Tartu Hansa Kooli neljandate ja kaheksandate klasside õpilased. Tegemist oli mugavusvalimiga, sest kahe esimese kooliga oli uurijal isiklik side, teised kaks kooli olid vastutulelikud ja nõus uurijat aitama. Katseisikud osalesid uuringus vabatahtlikult, lisaks küsiti osalemise kohta nõusolekut ka katseisikute vanematelt.

Valimi moodustas 341 inimest, kellest 190 (55,7%) olid poisid ning 151 (44,3%) tüdrukud. Uuringus osalevatest õpilastest 165 õppisid neljandas klassis ja 177 kaheksandas klassis. Uuritavate vanus jäi 9-16 eluaasta vahemikku. Neljandate klasside õpilaste keskmine vanus oli 10,07 ($SD = 0.31$) ja kaheksandate klasside õpilaste keskmine vanus oli 14,09 ($SD = 0.43$)

Taustaandmed

Uuringus osalejatel paluti täita lühike ankeet, milles küsiti nende vanust, sugu, klassi ja kooli.

Küsimustik

Uuringus kasutati kümnest väitest koosnevat „Ideaalse naise“ või „Ideaalse mehe“ küsimustikku. Need kaks küsimustikku erinesid teineteisest vaid selle poolest, et ühel juhul pidid osalejad hindama väidete olulisust ideaalse naise puhul ja teisel juhul ideaalse mehe puhul. Õpilastel paluti väiteid hinnata 7-punkti süsteemis, kus 1 – täiesti ebaoluline ja 7 – väga oluline. Väited, mille olulisust uuringus osalejad hindasid olid näiteks „Talle meeldivad lapsed“, „Ta on populaarne“, ja „Ta näeb hea välja“. See, kumma küsimustiku uuringus osaleja endale sai, oli juhuslik. See ei sõltunud osaleja enda soost, nii poisid kui ka tüdrukud täitsid kas „Ideaalse naise“ või „Ideaalse mehe“ küsimustiku.

Joonistused

Sõltuvalt sellest, kas uuringus osaleja sai „Ideaalse naise“ või „Ideaalse mehe“ küsimustiku, paluti tal joonistada ka vastav ideaalne inimene midagi tegemas ning pildile kommentaare juurde lisada. Tööjuhend, mille uurija osalejatele ütles, ning mis oli kirjas ka küsimustiku lõpus, oli järgmine: Paberi teisele poolele joonista palun pilt (mitte kriipsujuku) „ideaalsest naisest“ („ideaalsest mehest“) mingit tegevust sooritamas. Palun kirjuta oma joonistuse juurde selgitusi ja kirjuta meile, mida see isik pildil teeb. Pole oluline kas Sa oskad hästi joonistada või mitte; me oleme väga huvitatud sellest, millises tegevuses Sa „ideaalset naist“ („ideaalset meest“) ette kujutad.

Joonistuste kodeerimisel kasutati Gibbonsi ja Stilesi poolt koostatud juhendit (ingl. k. *Manual for Evaluating Individual and Social Values Expressed in International Adolescents' Drawings Of the Ideal Woman and Man, 2000*). Joonistuste puhul uuriti järgnevat: kas tegemist on soorollidele vastava tegevusega; kas esineb füüsilise küpsuse ilmingud; kas pildil on kujutatud sugutunnuseid; kas tegevus ja kommentaarid näitavad täiskasvanu kohustusi (nt töötamine, laste eest hoolitsemine); millega tegevus seotud on; kas pildil olev inimene naeratab; kas ideaalne inimene on pildil üksinda või koos teistega; kas kommentaarides on mainitud sisemisi omadusi (nt aus, hea, lõbus); kas kommentaarides on mainitud välimust (nt füüsiline atraktiivsus, riided); kas joonistusel või kommentaarides avaldub teiste aitamine või nende eest hoolitsemine; kas pildil või kommentaarides avalduvad raha, kallid asjad ja rikkus ning kas pildil või kommentaarides avalduvad saavutused ja edu.

Pilte kodeeris lisaks töö autorile ka teine kodeerija, kes kodeeris 24% joonistustest. Üksikküsimuste arvestuses oli kõige madalama Coheni kappi väärtus 0.649 ning kõige kõrgema Coheni kappi väärtus 0.878.

Protseduur

Neljandate ja kaheksandate klasside õpilased osalesid uuringus koolitunni ajal, küsimustikele vastamiseks ja pildi joonistamiseks oli neil aega maksimaalselt 45 minutit. Enne tööle asumist öeldi neile, et tegemist on vabatahtliku uuringuga, selles osalemine on anonüümne, tulemused esitatakse üldistatud kujul ja neid kasutatakse õppetöö eesmärgil. Küsimuste korral oli uuringus osalejatel võimalik uurijalt seletust või abi saada, muul juhul said osalejad segamatult küsimustele vastata ja pilte joonistada.

Tulemused

Andmete töötlemiseks kasutati statistikaprogrammi SPSS Statistics versiooni 21.0.

Tabelis 1 on välja toodud käesolevas töös kasutatud kümne väite küsimustikus olevate väidete omavahelised korrelatsioonid. Kõik väited on omavahel positiivses korrelatsioonis, suurem osa neist seostest on ka statistiliselt olulised. Kõigi kümne väitega viidi läbi faktoranalüüs, millest selgus, et need väited jaotuvad kolme faktorisse. Need kolm faktorit võiksid olla: Täiuslik (ta on lahke ja aus, talle meeldivad lapsed, ta on väga intelligentne, ta näeb hea välja); Elunautija (ta on lõbus, ta on keskmise pikkuse ja kaaluga, ta on seksikas, tal on palju raha); Lugupeetud (tal on hea töökoht, ta on populaarne). Soolisi ja vanuselisi erinevusi uuriti kõigi kümne väite puhul eraldi.

Tabel 1.

Kümne väite omavahelised korrelatsioonid.

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10
V1	1	0,46**	0,42**	0,22**	0,34**	0,26**	0,23**	0,20**	0,01	0,07
V2		1	0,37**	0,26**	0,24**	0,42**	0,32**	0,26**	0,05	0,23**
V3			1	0,27**	0,27**	0,28**	0,19**	0,11	0,14*	0,08
V4				1	0,27**	0,43**	0,30**	0,19**	0,59**	0,36**
V5					1	0,33**	0,38**	0,23**	0,25**	0,19**
V6						1	0,42**	0,48**	0,29**	0,41**
V7							1	0,31**	0,29**	0,21**
V8								1	0,23**	0,32**
V9									1	0,48**
V10										1

Märkus. V1 – Ta on lahke ja aus, V2 – Ta on lõbus, V3 – Talle meeldivad lapsed, V4 – Tal on hea töökoht, V5 – Ta on väga intelligentne, V6 - Ta näeb hea välja, V7 - Ta on keskmise pikkuse ja kaaluga, V8 - Ta on seksikas, V9 - Tal on palju raha, V10 - Ta on populaarne.

* Korrelatsioon on statistiliselt oluline olulisustõenäosusega $p < .05$.

** Korrelatsioon on statistiliselt oluline olulisustõenäosusega $p < .01$

Ideaalne naine vs ideaalne mees

Selleks, et uurida, mida Eesti teismelised ideaalse naise ja ideaalse mehe puhul oluliselt peavad, viidi läbi mitteparameetriline Mann-Whitney U test.

Tabel 2.

Ideaalse naise ja ideaalse mehe puhul hinnatud väidete keskmised ja erinevus.

Väide	Ideaalne naine		Ideaalne mees		p
	M	SD	M	SD	
Ta on lahke ja aus	6,53	0,70	6,40	1,15	
Ta on lõbus	5,87	1,10	5,87	1,31	
Talle meeldivad lapsed	5,83	1,32	5,78	1,37	
Tal on hea töökoht	5,37	1,44	5,80	1,43	**
Ta on väga intelligentne	5,44	1,15	5,56	1,31	
Ta näeb hea välja	5,48	1,37	5,25	1,41	
Ta on keskmise pikkuse ja kaaluga	4,67	1,50	4,93	1,52	
Ta on seksikas	4,51	1,89	4,20	1,87	
Tal on palju raha	3,71	1,69	4,50	1,60	**
Ta on populaarne	3,18	1,65	3,43	1,75	

*Märkus. **p < .01.*

Tabelist 2 on näha, et nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul peeti kõige olulisemaks seda, et ta oleks lahke ja aus. Ideaalse mehe puhul peeti statistiliselt oluliselt tähtsamaks, et tal oleks palju raha kui ideaalse naise puhul, $U=10392.50$, $p<.001$. Samuti peeti ideaalse mehe puhul statistiliselt oluliselt tähtsamaks, et tal oleks hea töökoht kui ideaalse naise puhul, $U=11599.5$, $p=.001$.

Ideaalset naist kujutati statistiliselt oluliselt rohkem tegemas stereotüüpseid naiste tegevusi (nt laste eest hoolitsemine) kui ideaalset meest ning ka vastupidi, ideaalset meest kujutati statistiliselt oluliselt rohkem tegemas stereotüüpseid meeste tegevusi (nt jalgpalli mängimas) kui ideaalset naist, $\chi^2(1, N=173)=56.005$, $p<.001$. Joonistustel kujutati sugutunnuseid ideaalse naise puhul statistiliselt oluliselt rohkem kui ideaalse mehe puhul, $\chi^2(1, N=329)=23.196$, $p<.001$. Ideaalse mehe puhul kujutati pildidel ja/või mainiti

kommentaaries raha, kalleid asju või rikkust statistiliselt oluliselt rohkem kui ideaalse naise puhul, $\chi^2(1, N=330)=7.227, p=.007$.

Hüpotees ideaalse mehe ja ideaalse naise erinevuste kohta leidis osaliselt kinnitust. Nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul peeti kõige olulisemaks lahkust ja ausust. Lisaks hinnati ideaalse mehe puhul oluliselt tähtsamaks kui ideaalse naise puhul seda, et tal oleks hea töökoht. Ideaalse naise puhul peeti küll head välimust olulisemaks kui ideaalse mehe puhul, kuid erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

Tüdrukud vs poisid

Tüdrukute ja poiste joonistuste erinevuste uurimiseks viidi läbi Pearsoni Chi-Square test. Püstitatud hüpotees leidis vaid osaliselt kinnitust. Tüdrukute ja poiste ettekujutus ideaalsest naisest oli mõneti erinev. Tüdrukud kujutasid oma joonistustel statistiliselt oluliselt rohkem ideaalset naist teisi aitamas või teiste eest hoolitsemas kui poisid, $\chi^2(1, N=171)=6.962; p=.008$. Samuti kujutasid tüdrukud oma joonistustel ideaalset naist koos teistega või mainisid piltide juures olevates kommentaarides teisi inimesi statistiliselt oluliselt rohkem kui poisid, $\chi^2(1, N=162)=6.406, p=.011$. Piltidele lisatud kommentaarides mainisid tüdrukud ideaalse naise puhul statistiliselt oluliselt rohkem sisemisi omadusi (nt aus, hea, lõbus) kui poisid, $\chi^2(1, N=170)=4.540, p=.033$. Ideaalse mehe kujutamisel erinevusi tüdrukute ja poiste vahel polnud.

4. klass vs 8. klass

Neljandate ja kaheksandate klasside õpilaste vaheliste erinevuste uurimiseks viidi läbi mitteparameetriline Mann-Whitney U test.

Tabel 3.

4. ja 8. klassi õpilaste keskmised ideaalse naise ja mehe kohta käivatele väidetele.

	Ideaalne naine					Ideaalne mees				
	4. klass		8. klass		<i>p</i>	4. klass		8. klass		
Väide	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Ta on lahke ja aus	6,58	0,73	6,48	0,67		6,39	1,25	6,37	1,09	
Ta on lõbus	5,75	1,29	5,99	0,88		5,95	1,30	5,90	1,23	
Talle meeldivad lapsed	6,16	1,41	5,54	1,16	***	5,92	1,29	5,60	1,46	

Tal on hea töökoht	5,70	1,51	5,08	1,30	***	6,17	1,24	5,47	1,46	***
Ta on väga intelligentne	5,39	1,39	5,49	0,89		5,62	1,37	5,45	1,28	
Ta näeb hea välja	5,50	1,48	5,46	1,28		5,40	1,37	5,12	1,38	
Ta on keskmise pikkuse ja kaaluga	4,81	1,55	4,54	1,45		5,29	1,49	4,60	1,49	*
Ta on seksikas	4,13	2,13	4,85	1,58	*	3,73	1,96	4,65	1,65	**
Tal on palju raha	4,17	1,93	3,30	1,33	***	4,86	1,62	4,13	1,43	**
Ta on populaarne	3,31	1,82	3,07	1,49		3,66	1,92	3,27	1,56	

Märkus. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tabelist 3 on näha, et neljandate klasside õpilased peavad võrreldes kaheksandate klasside õpilastega tähtsamaks seda, et ideaalsele naisele meeldiks lapsed, $U=2360.00$, $p<.001$, tal oleks palju raha, $U=2697.5$, $p=.001$ ja hea töökoht, $U=2645.00$, $p<.001$. Samas seda, et ideaalne naine oleks seksikas, peavad võrreldes neljandate klassidega olulisemaks kaheksandate klasside õpilased, $U=3159.5$, $p=.046$.

Neljandate klasside õpilased peavad võrreldes kaheksandate klasside õpilastega tähtsamaks seda, et ideaalne mees oleks keskmise pikkuse ja kaaluga, $U=2616.00$, $p=.012$. Nagu ideaalse naise puhul, peavad neljandate klasside õpilased võrreldes kaheksandate klasside õpilastega ka ideaalse mehe puhul olulisemaks seda, et tal oleks palju raha, $U=2509.00$, $p=.003$ ja hea töökoht, $U=2355.00$, $p<.001$. Seksikust peavad ideaalse mehe puhul olulisemaks kaheksandate klasside õpilased, $U=2409.5$, $p=.002$.

Ideaalse naise joonistustel kujutasid sugutunnuseid kaheksandate klasside õpilased statistiliselt oluliselt rohkem kui neljandate klasside õpilased, $\chi^2(1, N=169)=7.237$, $p=.007$. Piltidele lisatud kommentaarides mainisid kaheksandate klasside õpilased statistiliselt oluliselt rohkem sisemisi omadusi (nt aus, hea, lõbus) kui neljandate klasside õpilased nii ideaalse naise, $\chi^2(1, N=170)=16.969$, $p<.001$, kui ka ideaalse mehe, $\chi^2(1, N=160)=7.521$, $p=.006$, puhul. Ka välimust (nt füüsiline atraktiivsus, riided) mainisid kaheksandate klasside õpilased oma kommentaarides statistiliselt oluliselt rohkem kui neljandate klasside õpilased nii ideaalse naise, $\chi^2(1, N=170)=4.391$, $p=.036$, kui ka ideaalse mehe, $\chi^2(1, N=160)=7.942$, $p=.005$, puhul.

Kokkuvõttes peavad neljandate klasside õpilased küll oluliseks väliseid väärtusi, kuid ideaalse naise puhul hindavad tähtsaks ka sisemisi omadusi (et talle meeldiks lapsed). Samas kaheksandad klassid peavad võrreldes neljandate klassidega olulisemaks seksikust, mis viitab välise väärtuse hindamisele ning näitab, et püstitatud hüpotees leidis osaliselt kinnitust.

Arutelu ja järeldused

Käesoleva tööga tahtsin uurida eesti teismeliste väärtushinnanguid. Samuti tahtsin teada saada, kas ja millised soolised ja vanuselised erinevused tulevad välja teismeliste väärtushinnangutes.

Ettekujutus ideaalsest naisest ja ideaalsest mehest

Uuringus osalenud teismelised väärtustasid nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul kõige enam lahkust ja ausust. Tulemus oli ootuspärane, sest ka varasemates uurimustes on leitud, et teismelised väärtustavad kõige rohkem lahkust ja ausust (Gibbons & Stiles, 2003) ning erinevates kultuurides väärtustatakse just heatahtlikkust kõige enam (Schwartz & Bardi, 2001). Nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe puhul peeti ka oluliseks seda, et ta oleks lõbus. Mingil määral võib selle iseloomuomaduse tähtsustamine viidata sellele, et eesti teismelised väärtustavad hedonismi, sest kohati võib seda seostada elust mõnu tundmisega, elu nautimisega. Ka Tulviste ja Tamm (2014) leidsid, et teismelised peavad kümnest väärtuste tüübist kõige olulisemaks hedonismi, sellele järgneb stimulatsioon. Need on väärtused, mis on pigem endale orienteeritud. Heatahtlikkus, mis on teistele orienteeritud väärtus, oli küll oluline, kuid siiski 3-4. kohal (Tulviste & Tamm, 2014). Tundub, et kui enda väärtustest mõeldakse, seatakse ikka esikohale endale orienteeritud väärtused. Samas teiste puhul, ideaalse inimese puhul seatakse esikohale teistele orienteeritus – lahkus ja ausus.

Püstitatud hüpoteesiga oli kooskõlas ka tulemus, et ideaalse mehe puhul peeti head töökohta oluliselt tähtsamaks kui ideaalse naise puhul. Head välimust hinnati ideaalse naise puhul küll üsna oluliseks, kuid mitte olulisemaks kui ideaalse mehe puhul. Eesti on üsna individualistlik maa (Hofstede, 2001) ning varasemad uurimused on näidanud, et individualistlike maade noored väärtustavad välimust, atraktiivsust ja majanduslikku heaolu rohkem kui kollektivistlike maade noored (Crystal, Watanabe, Weinfurt & Wu, 1998). Eestis väärtustavad teismelised kõige rohkem küll lahkust ja ausust, kuid siiski peavad tähtsaks ka individualistlike riikide teismeliste tüüpilisi väärtusi (nt hea töökoht, hea välimus). Ka Gibbons ja Stiles (2003) leidsid oma uurimustes, et ideaalse naise puhul väärtustatakse head välimust rohkem kui ideaalse mehe puhul ning ideaalse mehe puhul peetakse head töökohta tähtsamaks kui ideaalse naise puhul. Arvatavasti on üheks selliste tulemuste põhjuseks soostereotüübid. Meie ühiskonnas on üsna levinud see, et mehel peab olema hea töökoht,

sellega kaasnev hea palk ning ta vastutab perekonna majandusliku heaolu eest. Ideaalse mehe puhul kujutati joonistustel või mainiti kommentaarides raha, rikkust või kalleid asju rohkem kui ideaalse naise puhul. Samas ideaalse naise puhul peeti olulisemaks seda, et ta laste eest hoolitseks ja samuti kujutati ideaalse naise puhul oluliselt rohkem sugutunnuseid kui ideaalse mehe puhul. Need tulemused on traditsiooniliste soorollide väljendus. Flynn (2009) järgi on mehe tüüpiliseks soorolliks pere jaoks raha teenimine enda valitud elukutsel ning naise tüüpiliseks soorolliks kodu ja perekonna emotsionaalse heaolu eest hoolitsemine.

Poiste ja tüdrukute ettekujutus ideaalsest inimesest

Poiste ja tüdrukute ettekujutus ideaalsest naisest ja mehest oli küllalt sarnane, kuigi esines ka mõningaid erinevusi. Võrreldes poistega, esines tüdrukute ideaalse naise joonistustel lähedaste suhete ja teiste abistamise kujutamist oluliselt rohkem. Näiteks kirjeldas neljanda klassi tüdruk oma ideaalse naise joonistust järgmiselt: „et laps magama jääks“, „ta viib lapse jalutama“. Kaheksanda klassi tüdruk kirjeldas aga ideaalset naist nii: „Minu jaoks on täiuslik naine see, kes saab väga hästi läbi lastega, aga samas on tal ka hea töökoht (portfell on käes). Oleks ka hea, kui tal on kõrval hea abikaasa“. Varasemalt on Gibbons ja Stiles (2003) jõudnud oma uuringutega sarnaste tulemusteni. Nad leidsid, et tüdrukud kujutasid oma joonistustel teisi aitavaid ameteid kaks korda rohkem kui poisid. Need tulemused on seletatavad sellega, et tüdrukute jaoks on heasoovlikkus, teistele orienteeritus olulisem. Huvitav on aga see, et antud uuringu puhul hindavad tüdrukud heasoovlikkust poistest rohkem ainult ideaalse naise puhul. Ka varasemalt on palju leitud, et tüdrukute jaoks on heasoovlikkus ja üldse teistele orienteeritus olulisem (Dirilen-Gumus & Buyuksahin-Sunal, 2012; Schwartz & Rubel-Lifschitz, 2009). Ideaalse mehe joonistuste puhul aga sellist erinevust ei esinenud. Samuti ei esinenud soolisi erinevusi nii ideaalse naise kui ka ideaalse mehe joonistustel vaba aja tegevuste kujutamises ega selles, kumb sugu kujutas pildidel ja mainis kommentaarides rohkem saavutusi ja edu. Samas eelnevate uurimuste põhjal võis neid erinevusi oodata. Üheks põhjuseks, miks soolisi erinevusi nii vähe esines, võib olla see, et meie ühiskonnas on lihtsalt nii selge arusaam mehe ja naise rollist. Mehi peetakse enamasti finantsilises mõttes pere eest vastutavaks, naisi aga perekonna eest hoolitsejaks (Flynn, 2009). Kui on ühtne arusaam, polegi oodata, et poisid ja tüdrukud väga erinevalt naist ja meest kujutaksid. Seetõttu ongi tegelikult tulemused oodatavad, nii poisid kui ka tüdrukud kujutasid joonistustel ideaalset naist ja ideaalset meest üsna sarnaselt.

Vanuselised erinevused

Neljandate ja kaheksandate klasside õpilaste väärtushinnangutes esines mõningaid erinevusi. Neljandate klasside õpilased pidasid küll oluliseks sotsiaalse staatusega seonduvaid väärtusi (nt et tal oleks hea töökoht, palju raha), kuid ideaalse naise puhul hindasid tähtsaks ka sisemisi omadusi (nt et talle meeldiksid lapsed). Sarnaste tulemusteni on varasemalt jõudnud Bubeck ja Bilsky (2004), kes leidsid, et 10-12 aastased teismelised pidasid kõige olulisemaks saavutust, sellele järgnesid võim, enesemääratlemine, stimulatsioon, hedonism, mis viitavad enamjaolt väliste väärtuste hindamisele. Samas järgneb neile väärtustele heatahtlikkus, millega on mingil määral kooskõlas ka see, et antud uuringu tulemuste kohaselt pidasid neljanda klassi õpilased ideaalse naise puhul oluliseks seda, et talle meeldiksid lapsed. Lisaks sellele pidasid neljandate klasside õpilased võrreldes kaheksandate klasside õpilastega olulisemaks seda, et ideaalne mees oleks keskmise pikkuse ja kaaluga, mis näitab jällegi, et neljandad klassid peavad oluliseks pigem väliseid omadusi.

Kaheksandate klasside õpilased mainisid nii ideaalse naise kui ka mehe puhul neljandate klasside õpilastega võrreldes palju rohkem sisemisi omadusi (nt aus, lahke, lõbus). Antud uuringust tuli välja, et kaheksandate klasside õpilased mainisid joonistuste kommentaarides nii ideaalse naise kui ka mehe puhul välimust (nt füüsiline atraktiivsus, riided) oluliselt rohkem kui neljandate klasside õpilased. Lisaks sellele pidasid kaheksandad klassid võrreldes neljandate klassidega olulisemaks seksikust, mis viitab välise väärtuse hindamisele ehk see osa hüpoteesist tõestust ei leidnud. Seksikuse olulisemaks muutumine kaheksandates klassides on samas tegelikult ka üsna ootuspärane – kaheksandas klassis on romantilised suhted juba üsna päevakajaline teema, mistõttu mõeldakse füüsilisest atraktiivsusest ja seksikusest ka rohkem. Lisaks sellele kujutasid antud uuringus kaheksandate klasside õpilased joonistustel sugutunnuseid oluliselt rohkem kui neljandad klassid, mis seostub samuti seksikuse väärtustamisega. Eelnevat kokku võttes võib väita, et neljandates klassides hinnatakse rohkem sotsiaalse staatusega seonduvat – raha, töökohta. Kaheksandas klassis muutub aga tähtsamaks hea välimus – atraktiivsus ja seksikus. Samuti tundub, et iseloomuomaduste mainimine suureneb vanusega. See on kooskõlas ka varasemate sõprussuhete uurimustega, mis on leidnud, et mida vanemaks laps saab, seda rohkem hakkab ta sõbra juures hindama iseloomuomadusi (Gifford-Smith & Brownell, 2003).

Antud uuringu tulemustest selgub, et üldiselt hindavad eesti teismelised kõrgelt teiste aitamist ja perekondlikke väärtuseid. Samuti peavad nad oluliseks intelligentsust, saavutusi ja edukust. Leian, et need tulemused on väga positiivsed. Teiste aitamise ja teiste eest hoolitsemise väärtustamine näitavad, et teismelised on lahked, abistavad ja heatahtlikud.

Uurimuse tugevuseks on võrdlemisi suur valim. Antud uuringul on mõned puudused. Esiteks koosneb valim ainult nelja kooli õpilastest, mis moodustab tegelikult siiski liiga väikese osa kõigist eesti teismelistest. Samuti tuleks tulemustesse pisut ettevaatlikkusega suhtuda, sest piltide vaatlemine ja kodeerimine on alati mingil määral pisut subjektiivne.

Kindlasti tasuks edasi uurida, miks leidsid hüpoteesid kinnitust ainult osaliselt. Neid põhjuseid oleks tegelikult huvitav teada, sest nii see teadmine kui ka teismeliste väärtuste teadmine aitavad nii lastevanematel kui ka õpetajatel teismelistest paremini aru saada ja neid mõista. Samuti tasuks uurida nt maa- ja linnakoolide erinevusi ning ka nt eesti ja Eestis elavate vene laste/teismeliste vahelisi erinevusi.

Tänuavaldused

Soovin tänada oma juhendajaid Tiia Tulvistet ja Anni Tamme heade õpetussõnade ja efektiivse kommunikatsiooni eest; Rápina Ühisgümnaasiumi, Nõo Põhikooli, Tartu Forseliuse Kooli ja Tartu Hansa Kooli õppealajuhatajaid uuringu läbiviimise loa eest ning kõiki uuringus osalejaid.

Kirjanduse loetelu

- Bardi, A., Lee, J. A., Hofmann-Towfigh, N., & Soutar, G. (2009). The structure of intraindividual value change. *Journal of Personality and Social Psychology*, *97*(5), 913-929. doi:10.1037/a0016617
- Bubeck, M., & Bilsky, W. (2004). Value structure at an early age. *Swiss Journal of Psychology / Schweizerische Zeitschrift Für Psychologie / Revue Suisse De Psychologie*, *63*(1), 31-41. doi:10.1024/1421-0185.63.1.31
- Coles, R. (1992). *Their eyes meeting the world: The drawings and paintings of children*. Boston: Houghton Mifflin.
- Crystal, D. S., Watanabe, H., Weinfurt, K., & Wu, C. (1998). Concepts of human differences: A comparison of american, japanese, and chinese children and adolescents. *Developmental Psychology*, *34*(4), 714-722. doi:10.1037/0012-1649.34.4.714
- Dirilen-Gumus, O., & Buyuksahin-Sunal, A. (2012). Gender differences in turkish undergraduate students' values. *Sex Roles*, *67*(9-10), 559-570. doi:10.1007/s11199-012-0197-4
- Flynn, S. I. (2009). Family gender roles. *Research Starters Sociology (Online Edition)*
- Gibbons, J. L., Stiles, D. A. (2003). *The Thoughts of Youth: An International Perspective on Adolescents' Ideal Persons*. United States of America, Information Age Publishing Inc.
- Gifford-Smith, M., & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology*, *41*, 235-284. doi:10.1016/S0022-4405(03)00048-7

- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kitsawad, K., & Guinard, J. (2014). Combining means-end chain analysis and the portrait value questionnaire to research the influence of personal values on food choice. *Food Quality and Preference*, 35, 48-58.
- Lindeman, M., & Verkasalo, M. (2005). Measuring values with the short schwartz's value survey. *Journal of Personality Assessment*, 85(2), 170-178. doi:10.1207/s15327752jpa8502_09
- Lönnqvist, J., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M. (2011). Personal values before and after migration: A longitudinal case study on value change in Ingrian–Finnish migrants. *Social Psychological and Personality Science*, 2(6), 584-591. doi:10.1177/1948550611402362
- Mwale, M. (2010). Cognitive development in adolescence: Some analytical considerations by Marisen Mwale. Kasutatud 8.3.2015
<http://researchcooperative.org/profiles/blogs/cognitive-development-during>.
- Oyserman, D., Kimmelmeier, M., & Coon, H. M. (2002). Cultural psychology, a new look: Reply to bond (2002), fiske (2002), kitayama (2002), and miller (2002). *Psychological Bulletin*, 128(1), 110-117. doi:10.1037/0033-2909.128.1.110
- Park, S., & Cheah, C. S. L. (2005). Korean mothers' proactive socialisation beliefs regarding preschoolers' social skills. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 24-34.

- Richards, M. B. (2010). *Mass media's relationship with adolescents' values and behaviors: A theory of mediated valueflexion* ScholarWorks @ Georgia State University, 2010-01-07T08:00:00Z.
- Schermer, J. A., Feather, N. T., Zhu, G., & Martin, N. G. (2008). Phenotypic, genetic, and environmental properties of the portrait values questionnaire. *Twin Research and Human Genetics, 11*(5), 531-537. doi:10.1375/twin.11.5.531
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In Zonna, M. P. (Eds.), *Advances in experimental social psychology* (pp. 1–66). San Diego, CA: Academic Press
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1). doi:http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116
- Schwartz, S. H., & Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 32*, 268-290.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M., & Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 32*(5), 519.
- Schwartz, S. H., & Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multimethod studies. *Journal of Personality and Social Psychology, 89*(6), 1010-1028. doi:10.1037/0022-3514.89.6.1010
- Schwartz, S. H., & Rubel-Lifschitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*(1), 171-185. doi:10.1037/a0015546

- Siltaoja, M. E. (2006). Value priorities as combining core factors between CSR and reputation – a qualitative study. *Journal of Business Ethics*, 68(1), 91–111.
- Stiles, D. A. & Gibbons, J. L. (2000). Manual for Evaluating Individual and Social Values Expressed in International Adolescents' Drawings Of the Ideal Woman and Man. *Journal of Comparative and Cross-Cultural Research*, 11(2), 181-221.
- Tulviste, T., & Ahtonen, M. (2007). Child-rearing values of estonian and finnish mothers and fathers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(2), 137-155.
doi:10.1177/0022022106297297
- Tulviste, T., Konstabel, K., & Tulviste, P. (2014). Stability and change in value consensus of ethnic estonians and russian-speaking minority. *International Journal of Intercultural Relations*, 39(0), 93-102.
doi:http://dx.doi.org.ezproxy.utlib.ee/10.1016/j.ijintrel.2013.10.003
- Tulviste, T., & Tamm, A. (2014). Brief report: Value priorities of early adolescents. *Journal of Adolescence*, 37(5), 525-529.
doi:http://dx.doi.org.ezproxy.utlib.ee/10.1016/j.adolescence.2014.04.006
- Vauclair, C., Fischer, R., Ferreira, M. C., Guerra, V., Höbner, U., Karabati, S., de Carvalho Filho, M. K., Porto, J. B., Reyes, M. L., Rytönen, J., Spieß, E. (2015). What kinds of value motives guide people in their moral attitudes? the role of personal and prescriptive values at the culture level and individual level. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(2), 211-228.

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Dairis Püvi